

EDWARD FITZGERALD

IR-RUBAJJAT TA' OMAR KHAJJAM

Translated into Maltese

By GEORGE ZAMMIT

I

Stenbaħ! F'lembit il-lejl, kollu midmum
Bil-kwiekeb, bdiet tinħass qawwet il-jum;
U ma' migjet ix-xemx, f'ingassa dawl
Is-saqaf tas-Sultan safa' maħkum.

II

Qabel ma' tneħħa tad-dalmiet l-ghanqbut,
Bejn lejl u nhar, smajt lehen mill-hanut:
"Qum, imla l-bieqja u ixrob, ja habib,
Qabel ma xorb il-ħajja jnin u jmut."

III

U hekk kif idden is-serduq, il-ħbieb
Għajtu hdejn il-hanut: "Iftaħ il-bieb!
Taf kemm ftit għandna żmien, qabel ma t-triq
Naghmlu, li minnha, miġja hadd ma sieb."

IV

Is-sena l-ġdida tqajjem ix-xewqat
U r-ruh tfitteż il-hemda tal-wirat
Fejn, fuq ix-xitla, tbajjad Id Mosè*
U kliem il-Gherf mill-art, bħal krib, jingħad.

V

Għab saħansitra Iram, b'kemm kellu ġid,
U l-Bieqja b'Seba Ċrieki ta' Jamxid!
Għad fadal, iżda, ġnien fuq l-ilmijiet
U d-dielja tferraħ b'demmha 'l min irid.

*Warda msejha hekk.

VI

Siket kliem David. İzda "Nbid!" iholl
 Il-bulbul grieżmu: "Nbid! u ahmar, ukoll!"
 Bl-oghla Pehlevi jghanni, sa ma l-ward
 Jibdel wiċċu safrani fi-ahmar qroll.

VII

Ejj'imla l-bieqja; u fin-nar tar-rebbiegha
 Il-libsa bierda ta' kull sogħba armaha:
 L-għasfur taż-żmien ma jtirx fit-tul: titlifxi
 It-titjira ta' żmienek l-għasfur bdieha.

VIII

Ara l-gzuz ta' blanzuni li l-jum sab
 U l-gzuz li tferrxu u għabu taht it-trab:
 Dan, l-ewwel xahar tas-sajf, li jgib il-ward
 Jieħu 'l Jamxid u 'l Kajkobad bhas-shab.

IX

Ejja max-xih Khajjam, u taħseb xejn
 F'Kajkosru u Kajkobad li għabu t-tnejn.
 Jokrob Hatim għall-ahħar ikla, u Zal
 Flimkien ma' Rustum ihambaq għalxejn.

X

Ejja fejn jien, fuq ftit haix mitfugh,
 Nara x-xagħri jinfired mill-miżrugh:
 Fejn ilsir u sultan ma jingħaźlux,
 U l-kbir, mhux għira jgiblek, iżda dmugh.

XI

Hawnhekk, biżżejjed ħobża, taht il-friegħi,
 Żir mimli nbid, ktieb bl-għana, u inti miegħi
 Tghanni ma' ġenbi u bl-għana thenni l-berah:
 U l-berah wahdu, wkoll il-Ġenna tiegħi!

XII

"Bla qawwa," iġhidu whud, "hajtek m'hi xejn."
 Ohrajn "Xi ġmiel, il-Ġenna ta' li ġej!"
 Ghożż dak li għandek, għax il-bqija holm;
 Dak li mhux f'idek, ħallih jibqa' għaddej.

XIII

Hares ftit lejn il-warda, li l-imkejjen
 Ta' kull fejn tkun bi ġmiel tbissimtha żżejjen.
 İzda, hollilha l-ġmiemen ta' sbuħitha,
 U ġidha u ġmielha taħt it-tajn ixxejjen.

XIV

It-tama, li l-bnedmin jaħilfu biha,
 Issir imied, jew toktor; jiddi fiha
 Tlellix is-silġ: fuq wiċċ ix-xaġhri mxennaq
 Tbissimtha tleqq – iżda ma tleqqx ħlief siegħa.

XV

U l-qamħa mdieħba, kemm bnedmin hażnuha,
 U kemm mal-erba' rjieħ riedu jxerroduha,
 Kollha fit-trab inħbew; u minn ġot-trab
 Tfittixx taqlaġħhom, ġħaliex kollha frugħa.

XVI

Ftakar li l-ħajja qisha l-eqdem dar
 Li ġħandha żewġ bibien: il-lejl u n-nħar;
 U li fiha sultan wara sultan
 Saltan siegħa jew tnejn, u sieket mar.

XVII

U fejn hu ġid Jamxid, u fejn hu l-ġieħ?
 Il-ġremxula u l-iljun jimirħu ħħ.
 U l-ħmar tax-xaġhri jirfes ras Bahram
 Rieqed ġħal dejjem fejn it-trab iġħattih.

XVIII

Imkien ma jħammad wiċċ il-ward, daqs kemm
 Fejn ta' xi sultan kbir xtered id-demm;
 U l-ġjaċint, li bi ġmielu jħenni l-ġnien
 Nibet fejn darba l-ġmiel sebbah u ntemm.

XIX

U l-ħaxix, li ħduritu qed iżżejjen
 Xoffet ix-xmara u thenni dawn l-imkejjen,
 Tirsux – min jaf minn liema xoffa nibet
 Qabel sbuħitu ġiet il-mewt ixxejjen?

XX

Imla, Maħbuba, l-bieqja: l-qtar feddej
 Inissi dak li kien u dak li ġej;
 Ghada? Tahsibx; għax għada, nista' akun
 Ma' dawk l-eluf ta' snin li sfaw fix-xej'!

XXI

Kemm-il wiehed habbejna, u għożżejniet,
 U għex sığharu, u għab fix-xejn bħal rih!
 Kul wiehed minnhom xorob, darba, tnejn,
 Imb'għad mnejn ġie mar fittex il-mistrieħ.

XXII

Hawn, feja darba thennew Hutna neqsio,
 Illum nixorbu ahna, ferhanio,
 Għax għada jridu nifttxu soddet l-art
 Biex ahna wkoll nifirxu sodda - għal min?

XXIII

Mela nifirhu sakemm hemm is-sliem,
 Qabel jerga' jirbahna t-trab hakkiem:
 It-trab għat-trab, u taht it-trab, is-skiet
 Bla'nbid, bla għana, bla għannej - bla aniem!

XXIV

Lil dawk illi għall-ġid tal-lum jirgħaw,
 U 'l dawk li jridu t'għada l-ġid jaqraw,
 Ighajjat mis-saqaf tad-dalmiet Mweżzin:
 "Boloh! ġidkom mhux hemm, u anqas haw'!"

XXV

L-ghorrief li tkellmu fuq iż-żewġ dinjiet,
 U b'għerfhom hawdu mhux u għaġġbu bliet,
 Bħal boloh ġew imwarrba - kliemhom tar
 U hluqhom baqghu misdudin bl-irmied.

XXVI

Ejja max-xiħ Khajjam; lil dawn l-uhud
 Hallihom m'għerfhom; minn kemm hawn għidut
 Haġa biss minnha - l-bqija m'hux hliet qerq:
 Warda li fetħet darba, għal dejjem tmut.

XXVII

Qaddis jew Mghallem kemm-il darba zort
 F'zghuziti, sa' ma bl-gherf ta' kliemhom fort.
 Izda ma swieli xejn: minn dak il-bieb
 Li kont dhalt minnu, ta' kull darba dort.

XXVIII

Żrajt maghhom żriġh il-gherf, u hdimt, ghajjur
 Biex miż-żerriegħa x-xitla toġħla u tfur;
 U minn dan kollu xejn ma hsadt hlief dan:
 "Bhall-ilma ġejt, bħar-riħ irrid immur."

XXIX

Jiġi l-bniedem bla jaf ġħaliex, jew mnej',
 Bħall-ilma li mal-halla jibqa' għaddej;
 Minn hawn ikollu jgħib, irid jew le,
 Bħal riħ fix-xaġħri, bla ma jaf 'il fejt'.

XXX

"Mnejn ġejt bla ridt, u ġħaliex?" ruħi staqsiet;
 "U 'l fejn isuqni l-mewġ?" Wieġeb is-skiet.
 Newwilli bieqja wara bieqja 'l hawn
 Biex fi-inbid nidfen dan il-hsieb qerried.

XXXI

Tlajt minn nofs l-art; is-Seba' Bieb għaddejt
 Tas-Sema, u bil-ħażniet tal-gherf imtlejt.
 Għad li hallejt kemm-l għoqda mhawda, qatt
 L-għoqda ta' risqna u mewtna ma hallejt.

XXXII

Għax kien hemm Bieb ma jifthu ebda muftieħ;
 Għax kien hemm Star le tara minn ġo fiħ:
 Smajt kliem fuqek u fuqi; mb'għad, da' 'l-kliem
 Fuqek u fuqi, ntefa bħal musbieħ.

XXXIII

Staqsajt lill-art u 'l-baħar; iżda qam
 Krib ta' niket għas-Sid u għal wild Adam.
 Staqsajt is-Sema — Għalxejn. Rajt biss 'l għeliemu
 Mohbi u mikruf mill-kliem tad-Dawl u d-Dlam.

XXXIV

Hekk, xoffti ma' xoffet il-bieqja ghaqqadt
 Biex Bir il-Hajja nsib, li ma sab hadd.
 Xofftha ma' xoffti pespset: "Sa kemm tghix
 Ixrob, ghax meta tmut, ma tigi qatt."

XXXV

Nahseb li l-bieqja li wegbitni, xi
 Darba fl-imghoddi kienet hajja, u li
 Daqet l-ghasel tal-hajja; u dik ix-xoffa
 Min jaf kemm qalghet bews, u bieset hi!

XXXVI

Ghaliex fis-Suq rajt darba, fil-ghaxija,
 'l ghammiel il-bwieqi jahdem it-tafija;
 U t-tafal, ghad li lsienu mnehhi, qal
 "Hudni bil-hlewwa, tahqarnix, ja hija!"

XXXVII

Mel'imla l-bieqja. Bluha, tahseb fih
 Iz-zmien li jaharbilna qisu rih:
 Ghada min rah? Il-bierah miet u mar!
 Ghax tahseb fihom, jekk illum sabih?

XXXVIII

Lehha ta'berqa - l-bqija Xejn u Kruh;
 Lehha fuq Bir il-hajja ha' nduquh.
 Il-kwiekeb niezla, wil-karwan qed ighib
 Fuq xfar ix-Xejn: ghagglu, ghax titilfuh!

XXXIX

U kemm se ndum niggera, bghod u qrib,
 U nohlom dak li qatt ma nista' ngib?
 Ahjar ghasir il-ghenba, mit-tlellix
 Ta' dak id-dawl li ma nistax insib.

XL

Int taf, Mahbuba, kemm, go din id-dar
 Ili li hadt b'gharusti Mara ahjar:
 U minn soddti warrabt nixfet il-hsieb
 Biex nghix sa mewti ma' tal-ghenba l-qtar.

XL I

U ghad li 'l fuq u 'l isfel naf inzid
 U nnaqqas naf ukoll, kull meta rrid,
 Qatt na fittixt li ngharrex halli nsib
 L-gheruq hlief f'haga wahda biss - fi-inbid!

XL II

Ftit ilu rajt, hdejn il-hanut, itir
 U jieqaf Anglu, li newwilli zir
 U qalli nduq. Jien hadtu u doqtu. Kien
 Mimli ta' Wild id-Dielja bil-ghasir!

XL III

Bl-ghasir ta' Wild id-Dielja, li f'kull zmien
 Wera li l-gharef dejjem iblah kien;
 Wera li l-holma ta' min ried igib
 Id-deheb miċ-ċomb, ma sehhet qatt imkien.

XL IV

Kif ma sehhetx il-holma ta' Mahmud
 Sultan ta' qawwa, li l-gharghar mishut
 Ta' biki u biza', mxejjen mid-daqqiet
 Tax-Xafra Msahhra, ra quddiemu jmut.

XL V

L-ghorrief hallihom; idhak bit-thabrik
 Ta' min jixtieq id-dell tax-Xejn jurik.
 Fittex xi rokna qalb il-kotra, u hemm
 Iddiehek b'dawk li riedu jidhku bik.

XL VI

Ghax ahna, u ta' ma' dwarna, dellijiet
 Mixjin bhal wirja msahhra ta' xbihiet
 Li x-xemx, bhal xemgha, titfa' fuq liżar;
 U x'baqa' minnhom, malli x-xemgha tfriet?

XL VII

U jekk l-inbid li tixrob, u x-xofftejn
 Ta' min ihobbok ighibu - m'hemmx ghalfejn
 Titbikka - ftakar illi dak li int
 U dak li ghad trid tkun m'hu xejn hlief xejn.

XLVIII

Sakemm il-warda tfewwaħ fuq ix-xfar
Tax-xmara, ma' Khajjam ixrob il-qtar
Tad-dielja – u meta l-Anglu lejn xofftejk
Iġib qtar iehor, ixrob, bla tisfar.

XLIX

Il-hajja logħba. Dwal u dlamijiet
Ir-Riżq jilgħabhom magħna bħal biċċiet.
Ir-Riżq iressaq, joqtol, u qajl qajl
Johodna wiehed wiehed f'Dar is-Skiet.

L

Boċċa mitfugħa, bla ma ssaqsi, nkiss
Tersaq lejn fejn gerbuha; u jekk hi tmiss
Il-likk, ma jkunx għax trid; u jaf għaliex
Il-Boċċa laqtet, min tefagħha biss.

LI

Is-seba', malli jikteb, jibqa' għaddej:
La jqanqlu l-gharef, anqas il-bikkej:
Hadd ma sab kif iregġgħu lura. Hadd:
Minn dak li kiteb ma jithassar xej'.

LII

U xejn la tgholli ħarstek, għall-ħelsien,
Lejn il-Bieqja maqluba kollha lwien
Li ahna nsejħu Sema; għaliex hi wkoll
Titgerbeb kif nitgerb'u int u jien.

LIII

Mat-tajn tal-ewwel bniedem, ġie magħgun
Tajn l-aħħar bniedem, żriġ l-aħħar mahżun.
Iva: mal-bidu tal-holqien, kien hemm
Dak li f'Għodwet ir-Reqqa jrid ikun.

LIV

Meta, mal-bidu tal-holqien, fis-Sema
Il-Lehen tal-Hallieq fid-Dlam instema',
U l-kwiekeb sabu mkienhom, f'dak it-trab
Li kellu darba jilqa' 'l ruhi, ntrema.

LV

Gherq minn ġo zokk id-dielja. Jiena rtbatt
Mieġhu, u mieġhu rrid nibqa'. Hadd
Ma jifridna, 'qas lehen id-Derwix
Li l-bieb li jiena ftaht ma jifthu qatt.

LVI

Sew jekk id-Dawl waħdani, bin is-Sewwa,
Imhabba jkebbes, jew johloq għedewwa,
Ahjar, barra mill-Maqdes, lehha minnu,
Milli titilfu darba għal dejjem ġewwa.

LVII

Inti, li t-triq, bil-hofor żrajtli, mnejn
Jiena rrid nġhaddi halli nasal fejn
Għandi nasal; jekk naqa', sejjer qatt
Il-waqgħat tiegħi tniżżilhomli b'dejn?

LVIII

Int taf x'inhu trab il-bnedmin, għax fej'
Għamiltu, hlaqt lil Eden u 'l l-qaddej
Ta' Wild id-Dlam. Għalkemm-il darba d-Dlam
Hakimna ġo dufrejħ, mahfra, Mulej!

KTIEB IL-KUS

LIX

Isma'. Tar-Ramadan f'lejla dalmija,
Qabel ma l-qamar keċċa s-sawm u 'l l-bqija,
Sibt ruhi fil-hanut t'għammiel il-qolol,
Li kienu mdawrin miegħi mija mija.

LX

U rajt li fosthom, b'għageb tiegħi kbir,
X'uhud, tal-Kelma kellhom it-tiswir.
U wiehed demmu xegħbu, u għajjat: "Kos,
Għammiel iż-Żir min hu, u min hu z-Żir?"

LXI

U qabeż iehor: "Tgħid għal xejn, f'dis-sura
Mit-tafal mohmi ruhi ġiet misrura

Biex jerga' mbghad l-Imghallem li sawwarni
F'taffi ta' qabel ireggaghni lura?"

LXII

U iehor staqsa: "Liema sabi qatt
Kisser il-kus li lili ferh kien radd?
Min habb, u ghamel bieqja, jista' jkun
Li f'telf ta' qilla l-bieqja reġa' hatt?"

LXIII

U qabżet qolla, mb'ghad, li kienet qieghda
Minhabba l-kruha ta' suritha, mbieghda:
"Tghid jien ġejt kerha u mghawġa, ghaliex l-Imghallem
Li tani surti kellu idu mrieġhda?"

LXIV

U iehor: "Smajt ukoll fuq Mghallem kbir
Li fin-nar jixhet bieqja, qolla, żir,
Jekk ma johorġux sewwa: Ma nemminx:
Hu twajjed - minn dan kollu xejn ma jsir!"

LXV

"It-tafal tiegħi," tniehed minnu fih.
Żir iehor, "daq kemm somt, nixef sal-qiegh.
Ghalkekk ġibu l-ghasir li kont habbejt,
W isquni sewwa, halli b'hekk nistrieħ!"

LXVI

Waqt kliem il-qolol, wiehed ra li tela'
Il-qamar felli. Spiċċa s-sawm. Ghall-hela
Kullhadd jinxtehet. Pespsu: "Isma' lil-sidna,
Xi jcaqcaq f'daru, mlebleb għal xi belgħa!"

... ..

LXVII

Bl-inbid farragni meta nkun mixhut;
Fit-tmiem, bl-inbid aħsilni, meta mmut.
F'werqat id-dielja idfinni mgeżwet, fejn
Nibqa' taħt dell xi ġnien dejjem mimdud.

LXVIII

Biex, għad li trab fit-trab, jien nibqa' nfuħ
 B'riħet l-inbid; u jgħaddu zgħar jew xjuh
 Minn qribi, għandhom jibqgħu mahkumin
 Imqar jekk qatt ma ħasbu ħlief fir-ruħ.

LXIX

Eh! Minhabba l-allat li hekk ħabbejt
 F'għajnejn in-nies kemm kelli ġid irmejt:
 Minhabba fihom ismi f'bieqja d'fint,
 U kemm ġid kelli wara l-Ghana ħlejt.

LXX

Kemm drabi xtaqt l-indiema! Izda tkellimt
 Bla ma x'inhil l-indiema sewwa fhimt,
 Għaliex mal-miġja tar-rebbiegħa, nżajt
 Minn kemm indiema biha kont tħažżimt.

LXXI

Ma ngħidx li għall-inbid ma kontx miġnun;
 Għalih ħlejt ġieħi, fih ħlejt kull mahżun.
 Izda x'qatt jixtri min ibiġħ l-inbid
 Li tajjeb biss daqs nofsu jista' jkun?

LXXII

Żmien ir-rebbiegħa? Ġie bħal warda, u mar.
 Żmien zghużiti? Tifkira mfewħa sar;
 Bħall-bulbul li, ma nafx għal fejn jew mnejn,
 Saħħar il-ġnien bi ġmiel għanjietu — u tar!

LXXIII

Kieku stajna, Maħbuba, t-tnejn flimkien
 Naħkmu kull m'hu, jew jista' jkun, jew kien,
 Kif kollox konna nfarrku, biex naghmluħ
 Sew sew kif ħlomnieħ dejjem int u jien!

LXXIV

Qamar ta' qalbi, li għamiltni għani
 Bi ġmielek, fis-smewwiet, qamar bajdani
 Tiela'. Min jaf kemm drabi, f'dan il-ġnien
 Għaliġa għad iġħarrex — izda le jarani!

U meta inti, Saki, dan il-bur
Miżghud bil-mistednin xi darba żżur,
U ssib ir-rokna fejn kont darba jien,
Battal il-bieqja – u biha 'l isfel, mur!

1.xii.1957

Tamam Sbud.